

ZAKONODAVSTVO KAO UZROK POJAVE KORUPCIJE U ORGANIMA UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE

LEGISLATION AS A CAUSE OF CORRUPTION IN THE ADMINISTRATIVE BODIES OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Adela Plakalo¹, Hazim Okanović², Salaahuddin Abdibegović^{1, 3}

¹ Student trećeg ciklusa studija na Fakultetu za upravu Univerziteta u Sarajevu

² Univerzitet u Sarajevu Fakultet za upravu,

¹adela.plakalo@fu.unsa.ba, ² hazim.okanovic@fu.unsa.ba, ³ salaahuddin.abdibegovic@fu.unsa.ba

Primljen / Received : 2. 6. 2021.
Prihvaćen / Accepted: 30. 1. 2022.

Sažetak

Najznačajniji cilj ovog rada je promoviranje i isticanje značaja detektovanja koruptivnih rizika u dijelu zakonodavne legislative, kao osnove iz koje se mogu razviti različiti oblici korupcije. Također, značaj je i u teoretskoj analizi pojma korupcije, kao i koruptivnih rizika i analize procjene podložnosti korupciji nacrtu zakonskih i podzakonskih akata. Pored navedenog cilj je istraživanje koliko je procjena podložnosti korupciji zakona i podzakonskih akata može spriječiti pojavu korupcije, posebno ako se uzme u obzir da su “dvosmislenost” u zakonskim i podzakonskim propisima, te nepostojanje “mehanizma nadzora” u istima, osnov koji ostavlja prostor pojavi korupcije, odnosno ključni koruptivni rizik. U radu je korišten kvantitativni pristup istraživanju. Anketno istraživanje je provedeno na lokalnom, kantonalnom, entitetskom, te državnom nivou na reprezentativnom i stratificiranom uzorku. Istraživanje je obuhvatilo rukovodioce u organima uprave, stručne saradnike i stručne savjetnike u organima uprave, kao i advokate, te pravnike zaposlene u javnim ustanovama. Doprinos se odnosi i na bolje razumijevanje mehanizama sprječavanja pojave korupcije u organima uprave kroz uspostavu jedinstvenog organa vlasti i mehanizama procjene podložnosti korupciji zakonskih i podzakonskih akata, te mehanizama nadzora nad provođenjem usvojenih zakona i podzakonskih akata.

Ključne riječi: korupcija, koruptivni rizici, dvosmislenost, mehanizam nadzora, ocjena podložnosti korupciji

Abstract

The most important goal of this paper is to promote and emphasize the importance of detecting corruption risks in the legislative legislation, as a basis from which various forms of corruption can develop. Also, it is important in the theoretical analysis of the concept of corruption, as well as corruption risks and analysis of the assessment of susceptibility to corruption of draft laws and bylaws. In addition, the aim is to investigate the extent to which the assessment of susceptibility to corruption of laws and bylaws can prevent corruption, especially if we take into account that “ambiguity” in laws and bylaws, and the lack of “control mechanism” in them, the basis that leaves

room corruption, ie key corruption risk. A quantitative approach to research was used in the paper. The survey was conducted at the local, cantonal, entity, and state levels on a representative and stratified sample. The research included managers in administrative bodies, professional associates and expert advisors in administrative bodies, as well as lawyers and lawyers employed in public institutions. The contribution also refers to a better understanding of the mechanisms for preventing corruption in administrative bodies through the establishment of a single authority and mechanisms for assessing the susceptibility of corruption to laws and bylaws, and mechanisms for monitoring the implementation of adopted laws and bylaws.

Keywords: corruption, corruption risks, ambiguity, control mechanism, assessment of susceptibility to corruption

1. UVOD

Uvriježen termin u svakodnevnom govoru, iako se veoma često ne razumije sva njegova složenost, kako u jezičkom, tako i u pravnom značenju jeste termin “korupcija”. Svakodnevno se različita postupanja, prvenstveno u javnom sektoru, odnosno u organima uprave karakterišu kao korupcija, u različitim oblicima. Nerijetko se kako kroz medije, tako i kroz oficijelna djelovanja određenih institucija propagira borba protiv korupcije, a da pojave koje se smatraju korupcijom nisu jasno definisane.

U nastavku je prikazano nekoliko definicija pojma korupcije u cilju boljeg razumjevanja problematike kojom se bavi ovaj rad. Kao najširu definiciju pojma korupcije možemo posmatrati onu jezičku. Naime, pojam korupcija potječe od latinske riječi “*corrumpere*”, što znači pokvariti, iskvariti, moralno pokvariti, podmititi, potkupiti nekoga novcem ili drugim materijalnim dobrima (Klaić, 1962).

Detaljna definicija može se pronaći u međunarodnim dokumentima, prevashodno u Građanskopravnoj konvenciji o korupciji Vijeća Evrope. Bosna i Hercegovina je potpisnica navedene Konvencije, prema kojoj korupcija podrazumijeva zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje, direktno ili indirektno, mita ili bilo koje druge nezakonite koristi ili mogućnosti stjecanja takve koristi, koja remeti pravilno izvršavanje neke dužnosti ili ponašanja koje se zahtijeva od primatelja mita, nezakonite koristi ili mogućnosti stjecanja takve koristi.¹

Definiciju korupcije pronalazimo i u okviru domaćeg zakonodavstva, s jedne strane kroz krivično zakonodavstvo, gdje se koruptivna djela determinišu kao

¹ Građanskopravna konvencija o korupciji”, ETS No. 174, 4. 11. 1999. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 1. 11. 2003. godine (Službeni glasnik BiH 36/01).

krivična djela, s druge strane izričite definicije su utvrđene Zakonom o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (“Službeni glasnik BiH” broj: 103/09 i 58/13) i Zakonom o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH” broj: 100/13). Shodno Zakonu o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH, pod pojmom korupcija označava se svaka zloupotreba moći povjerena javnom službeniku ili osobi na političkom položaju na nivoima vlasti u BiH, a koja može dovesti do privatne koristi, nadalje je u citiranom zakonu utvrđeno “Korupcija posebno može uključivati direktno ili indirektno zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje mita ili neke druge nedopuštene prednosti ili njenu mogućnost, kojima se narušava odgovarajuće obavljanje bilo kakve dužnosti ili ponašanja očekivanih od primaoca mita.”² Jedan od relevantnih zakona u pogledu definisanja pojma korupcija je svakako i Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine, shodno kojem korupcija predstavlja zloupotrebu moći povjerene u okviru obavljanja povjerene dužnosti, a koja može dovesti do privatne koristi. Navedeni Zakon, također utvrđuje da je “korupcija... i povreda zakona, drugog propisa, kao i nepravilnosti u radu i prevare koje ukazuju na postojanje korupcije”.³

Osim navedenih definicija pojma korupcije, prisutne su i mnogobrojne druge, kako u okviru pravne teorije, tako i u okviru međunarodnih dokumenata, kao što su: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC), Krivičnopravna i Građanskopravna konvenciju o korupciji. Međutim, naprijed navedene definicije dovoljno oslikavaju složenost pojma korupcija, kako u jezičkom tako i u materijalno-pravnom smislu. Sam pojam korupcije je pojam koji je veoma teško definisati, obzirom da je isti determiniran i različitim vremenskim i društvenim okvirom.

U svakodnevnom društvenom, političkom, ekonomskom svijetu često se poduzimaju aktivnosti na sankcionisanju korupcije, ali i borbi protiv iste, iako bi jedino suštinsko efektivno djelovanje bilo borba protiv uzroka pojave korupcije. Kako bi se adekvatno provodila borba protiv korupcije, odnosno kako bi se spriječila pojava iste, neophodno je detektovati koruptivne rizike, to jest uzroke pojave koruptivnih ponašanja, odnosno same korupcije. Jedan od uzroka, koji može voditi pojavi korupcije u različitim nivoima vlasti i dijelovima društva, odnosno u cjelokupnom političkom i društvenom životu su neadekvatna, nedorečena i neprimjenjiva zakonodavna rješenja, odnosno zakoni koji su takvi da predstavljaju uzrok

² Zakonom o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (“Službeni glasnik BiH” broj: 103/09 i 58/13)

³ Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine “Službeni glasnik BiH” broj: 100/13)

za pojavu korupcije. Korupcija se može javiti i pri samoj izradi zakona gdje se svjesno ostavljaju određena pitanja nedorečena ili se definiraju na način da mogu voditi korupciji ili se donesu zakoni, ali usljed nepromišljanja ili nedovoljne analize određene oblasti, ili usljed propusta u preciznijem definisanju određene oblasti ili zanemarivanju utvrđivanja sistema kontrole stvore se uvjeti za pojavu korupcije i koruptivnih radnji. Naime, izostanak procjene podložnosti nacrtu zakona korupciji neminovno vodi pojavi korupcije. Tumačenje zakonskih i podzakonskih akata je definitivno jedan od koruptivnih rizika, ali isti može biti spriječen kreiranjem zakonskih propisa koji su po svom sadržaju takvi da ne ostavljaju prostora diskrecionoj ocjeni onih koji primjenjuju ili provode propise, već je samim odredbama zakona sve jasno definisano i što je moguće detaljnije razrađeno. U nastavku će biti prikazani koruptivni rizici, sa posebnim osvrtom na procjeni podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata, kao koruptivnom riziku, te će se ponuditi moguća rješenja za sprječavanje koruptivnih rizika, odnosno u konačnici korupcije.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I HIPOTETIČKI OKVIR

Although public-private Veoma česta pojava u svim duštvima u tranziji, ali i u razvijenim međutim u manjoj mjeri, jeste korupcija, koja se ne nalazi samo u svom elementarnom obliku, nego i u različitim oblicima, ovisno od situacije, ali i dijela društva. Kao jedan od vidova prevencije korupcije jeste svakako prepoznavanje koruptivnih rizika, kao način borbe protiv korupcije, njenom prevencijom i otkrivanjem mjesta na kojima ista i nastaje. Zakonski i podzakonski akti daju materijalni osnov, ali i propisuju procedure po kojima određeni organi uprave moraju postupati. Stoga koruptivni rizik, koji se može izdvojiti jesu procedure i načini usvajanja zakonskih i podzakonskih akata. Način da se preduprijedi naprijed navedeni rizik jeste svakako procjena podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata. Navedena procjena bi podrazumjevala, između ostalog, pregled forme i samog sadržaja, u cilju da se otkriju budući rizici od korupcije koje određeni nacrti zakonskih i podzakonskih propisa mogu omogućiti. Procjena podložnosti korupciji zakonskih i podzakonskih akata, kao vid prevencije korupcije, vezana je za detektovanje procedura donošenja zakonskih i podzakonskih akata kao koruptivnog rizika. Višestruk je značaj i korist za prevenciju protiv korupcije, blagovremeno i efikasno detektovanje koruptivnih rizika, a prvenstveno kroz zakonodavni okvir. Naime, zakonima kao normativnim aktima su uređena prava i obaveze određenih subjekata, organa uprave i slično, kao i procedure i forme u okviru kojih se imenovani kreću.

Posebno je bitno obratiti pažnju na način uređenja određene materije zakonskim i podzakonskim aktima, bez ostavljanja prostora različitim tumačenjima. Naime, ukoliko određeni zakonski ili podzakonski propis je definisan na način da ostavlja

mogućnost različitim tumačenjima, isto neminovno vodi pojavi korupcije, obzirom da se pojedincu daje prevelika moć, odnosno sloboda, a što se posebno manifestuje u organima uprave, kroz upravne postupke. Bosna i Hercegovina kao tranzicijska zemlja, u posljednje vrijeme poduzima systemske aktivnosti na suzbijanju korupcije. Sa ukupno 35 bodova Bosna i Hercegovina je treća najgora u Evropi po Indeksu percepcije korupcije za 2021. godinu.

Prema „Indikatorima upravljanja“ Svjetske banke Bosna i Hercegovina se nalazi ispod sredine ljestvice od preko 200 zemalja, a sličnu poziciju ima i prema „Indeksu percepcije korupcije“ Transparency Internationala koji rangira skoro 180 zemalja. Prema spomenutim i drugim pokazateljima Bosna i Hercegovina je slabije rangirana od zemalja zapadne Europe, ali i većine zemalja iz regiona.“⁴

Generalna hipoteza u ovom istraživačkom radu glasi: „Izostana procjene podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata je koruptivni rizik, koji neminovno vodi pojavi korupcije u organima uprave.“ Iz glavne proizilaze sljedeće pomoćne hipoteze: 1. Donošenjem zakona kojima se detaljno uređuje predmetna materija, neostavljajući prostora različitim tumačenjima onih koji iste primjenjuju sprječava se pojava korupcije u organima uprave. 2. Detektovanje procedura donošenja zakona i podzakonskih akata, kao koruptivnih rizika, doprinijet će sprječavanju pojave korupcije u organima uprave u kojima se isti primjenjuju. 3. Osnivanje organa vlasti sa primarnim zadatkom procjene podložnosti korupcije nacrtu zakona i podzakonskih akata doprinijet će sprječavanju pojave korupcije u organima u kojima se primjenjuje predmetni zakon. 4. Analiza koruptivnih rizika u okviru zakonodavne regulativne primarno se treba kretati u okviru dvije kategorije „dvosmislenost“ i „nedostaci mehanizma prevencije“ spriječit će pojavu korupcije u organima u kojima se primjenjuju predmetni zakoni i podzakonski akti. 5. Finansijskom potporom državnih organa, koje radi na procjeni rizika podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata jača se njihova uloga u sprječavanju i borbi protiv korupcije. 6. Neusaglašenost nižih i viših pravnih akata značajno utiče na koruptivni rizik koji neminovno vodi ka pogoršanju indeksa lakoće poslovanja

3. PRETPOSTAVKE ISTRAŽIVANJA

Anketno istraživanje je provedeno na lokalnom, kantonalnom, entitetskom, te državnom nivou na reprezentativnom i stratificiranom uzorku. Istraživanje je obuhvatilo rukovodioce u organima uprave, stručne saradnike i stručne savjetnike

⁴ Strategija za borbu protiv korupcije 2015.-2019. i Akcijski plan za provedbu strategije za borbu protiv korupcije 2015.-2019. godine, Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, str. 10., 2014. godine.

u organima uprave, kao i advokate, pravnike zaposlene u javnim ustanovama te rukovodioce nevladinih organizacija.

Rezultati istraživanja su obrađeni u statističkom programu SPSS. Na samom početku, pristupilo se ispitivanju pouzdanosti cijelog upitnika pomoću Kronbahovog koeficijenta alfa. Na osnovu svih pitanja iz upitnika izvršena je pojedinačna i skupna analiza.

Grafički i tabelarni prikaz rezultata anketnog istraživanja ispitanik koji su zaokružili jedan od ponuđenih brojeva na skali od 1 do 5 za svaku od navedenih tvrdnji nalazi se u nastavku ovog članka. Ispitanici su time izraziti ocjenu svog slaganja ili ne slaganja sa navedenim tvrdnjama, a značenje brojeva je sljedeće: (1) Potpuno se ne slažem, (2) Pretežno se ne slažem, (3) Nemam mišljenje, (4) Pretežno se slažem, (5) Potpuno se slažem.

Vrijednost Cronbach-ovog Alfa koeficijenta za svaku stavku je bila između 0,80 i 0,92, što ukazuje na visoku pouzdanost pitanja iz korištenog upitnika. Cronbach-ov Alfa koeficijent za sve konstrukte je 0,80 ili više, što se smatra izuzetno prihvatljivim odnosno izvrsnim rezultatom. Nakon prikupljanja podataka, oni su uneseni u SPSS bazu podataka i kao prvi korak testirani su na internu konzistentnost svakog odjeljka / konstrukta. Prikaz Cronbach-ovog Alfa koeficijenta po stavkama nalaze se u prikazanoj donjoj tabeli.

Tabela 1. Cronbach Alpha coefficients za svaki konstrukt/odjeljak

Konstrukti / odjeljci:	Cronbach's Alpha
DZ – Donošenjem zakona	.817
DP – Detektovanje procedura	.912
OOV - Osnivanje organa vlasti	.846
AKR - Analiza koruptivnih rizika	.805
FPOV - Finansijska potpora organa vlasti	.829
NA - Neusaglašenost akata	.925

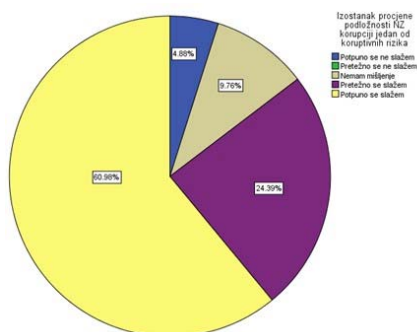
Kroz detaljnu analizu, uočava se kako je veoma mali broj pitanja koja nisu prema Cronbach's Alpha vrijednostima, odnosno nisu povezana s ključnim konstruktima ciljanim u istraživačkom modelu. U skladu sa pretpostavkama Centralne granične teoreme, primijenjene su neparametarske tehnike i test, s obzirom na blagi iskorak raspodjele udesno za svaku varijablu konstruiranog modela. Analiza normalnosti raspodjele najvažnijih varijabli odnosno konstrukata prikazana je tabelarno i grafički. Tu je vidljivo kako svaka varijabla nema potpuno normalnu raspodjelu.

Metode korelacije i regresije korištene su u ovoj studiji za ispitivanje veza i međusobnih utjecaja između različitih konstrukcija dokazivanjem odabranih pretpostavki koje se tiču utjecaja pojedinih neovisnih varijabli na zavisnu varijablu modela.

4. OCJENJIVANJE STAVOVA O UTICAJU ZAKONDAVSTVA NA POJAVU KORUPCIJE U ORGANIMA UPRAVE U BOSNI I HERCEGOVINI

Provedeno istraživanje ima za cilj identifikovanja veza koje su evidentne između varijabli koje mjere uticaj zakonodavstva na pojavu korupcije u organima uprave Bosne i Hercegovine. Grafički prikaz rezultata anketnog istraživanja ispitanik koji su zaokružili jedan od ponuđenih brojeva na skali od 1 do 5 za svaku od navedenih tvrdnji nazali se u nastavku. Ispitanici su time su izraziti ocjenu svog slaganja ili ne slaganja sa navedenim tvrdnjama, a značenje brojeva je sljedeće: (1) Potpuno se ne slažem, (2) Pretežno se ne slažem, (3) Nemam mišljenje, (4) Pretežno se slažem, (5) Potpuno se slažem.

Istraživanje je pokazalo kako podaci nemaju normalnu raspodjelu podataka prilikom testiranja. To je potvrdila negativna asimetrija Sig je .000 prema Kolmogorov–Smirnov testu koristit će se neparametrijske tehnike (Hi2, Spearmanov koeficijent, regresija i drugo). Testiranje standardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su H1, H2, H3, H4, H5 i H6 sa kontrolnom varijablom zanimanje ispitanika.

Grafikon 1

Izvor: Istraživanje autorâ

Na pitanje kako je izostanak procjene podložnosti nacrtu zakona korupciji je jedan od koruptivnih rizika sa potpuno se slažem je odgovorilo 60,98% ispitanika dok je samo 4,88% odgovorilo kako se potpuno ne slaže.

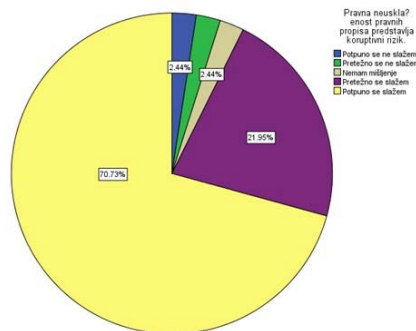
Na pitanje procjena podložnosti korupciji treba biti provedena za sve nacрте zakona, kao i podzakonske akte potpuno se slaže 68,29% ispitanika je kazalo kako se potpuno slaže. Samo 2,44% ispitanika se potpuno ne slaže s ovom konstatacijom.

Na pitanje čak 63,41% ispitanika je kazalo kako se u potpunosti slažu s pitanjem koje glasi detektovanje koruptivnih rizika je jedan od najboljih načina preveniranja pojave korupcije, samo 2,44% njih je kazalo kako se u potpunosti ne slažu.

Na pitanje formiranje organa vlasti, koje bi vršilo procjenu podložnosti nacrtu zakona korupciji, predstavlja efikasan mehanizam borbe protiv korupcije u potpunosti se slaže 60,96% ispitanika dok njih 4,88% potpuno se ne slaže.

Čak 78,05% ispitanika potpuno se slaže na pitanje dvosmislenost zakonskih propisa predstavlja koruptivni rizik, obzirom da ista daje priliku da se tumačenjem zakona isti zloupotrijebe u koruptivnu korist, samo 2,44% njih potpuno se ne slažu s ovom konstatacijom.

Kako je neophodna promocija u javnosti procjene podložnosti korupciji nacrtu zakona, kako bi se postigao što veći stepen transparentnosti u radu smatra 56,10% ispitanika a samo 2,44% njih dijeli suprotno mišljenje.

Grafikon 2

Izvor: Istraživanje autorâ

Čak 70,73% ispitanika potpuno se slaže kako pravna neusklađenost pravnih propisa predstavlja koruptivni rizik dok njih 2,44% se potpuno ne slaže. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H1. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 50.483^a, df je 9 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 1. Testiranje hipoteza Hg i H1

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	50.483 ^a	9	.000
Likelihood Ratio	24.588	9	.003
Linear-by-Linear Association	20.593	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 13 cells (81.2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .10.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo kako su oni $> 0,6$ što znači da su rezultati jaki a polja veoma povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $\chi^2 = 1.110$.

Tabela 2. Testiranje hipoteza Hg i H1

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.110	.000
	Cramer's V	.641	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Testiranje standardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su: Hg i H2. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H2. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 54.285^a, df je 9 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 3. Testiranje hipoteza Hg i H2

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	54.285 ^a	9	.000
Likelihood Ratio	39.232	9	.000
Linear-by-Linear Association	17.883	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 13 cells (81.2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo $> 0,6$ što znači da su rezultati jaki a polja veoma povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $\chi^2 = 1.151$.

Tabela 4. Testiranje hipoteza Hg i H2

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.151	.000
	Cramer's V	.664	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Testiranje statandardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su: Hg i H3. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H2. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 52.828^a, df je 9 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 5. Testiranje hipoteza Hg i H3

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	52.828 ^a	9	.000
Likelihood Ratio	28.539	9	.001
Linear-by-Linear Association	23.050	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 13 cells (81.2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .10.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo $> 0,6$ što znači da su rezultati jaki a polja veoma povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $f_i = 1.135$.

Tabela 6. Testiranje hipoteza Hg i H3

Symmetric Measures			
		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.135	.000
	Cramer's V	.655	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Testiranje statandardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su: Hg i H4. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H4. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 54.828^a, df je 12 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 7. Testiranje hipoteza Hg i H4

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	54.820 ^a	12	.000
Likelihood Ratio	31.029	12	.002
Linear-by-Linear Association	16.511	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 18 cells (90.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo $> 0,6$ što znači da su rezultati jaki a polja veoma povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $f_i = 1.156$.

Tabela 8. Testiranje hipoteza Hg i H4

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.156	.000
	Cramer's V	.668	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Testiranje statandardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su: Hg i H5. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H4. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 40.577^a, df je 12 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 9. Testiranje hipoteza Hg i H4

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40.577 ^a	12	.000
Likelihood Ratio	22.700	12	.030
Linear-by-Linear Association	16.023	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 17 cells (85.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo kako su oni $0.2 < ES \leq 0.6$ što znači da su rezultati umjereni a polja umjereno povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $f_i = 0.995$.

Tabela 10. Testiranje hipoteza Hg i H4

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.995	.000
	Cramer's V	.574	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Testiranje standardne nezavisnosti dviju kategoričkih varijabli hi-kvadrat testom u programu SPSS upoređene su: Hg i H6. U ishodu hi-kvadrat testa vidljiva je nezavisnost ovih dviju kategoričkih varijabli Hg i H6. Tako se u Pearson Chi-Square vidi vrijednost statistika koja je 50.633^a, df je 12 dok je Asymp. Sig. (2-sided) odnosno približna dvostrana vjerovatnoća je .000 iz čega se vidi kako su ove dvije varijable u asocijaciji.

Tabela 11. Testiranje hipoteza Hg i H6

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	50.633 ^a	12	.000
Likelihood Ratio	25.314	12	.013
Linear-by-Linear Association	14.917	1	.000
N of Valid Cases	41		

a. 17 cells (85.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

U dole navedenim rezultatima Cramer's V vidimo $> 0,6$ što znači da su rezultati jaki a polja veoma povezana. Upotrebom Hi-kvadrat testa nezavisnosti, potvrđena je teza o statističkoj podudarnosti $f_i = 1.111$.

Tabela 12. Testiranje hipoteza Hg i H6

Symmetric Measures

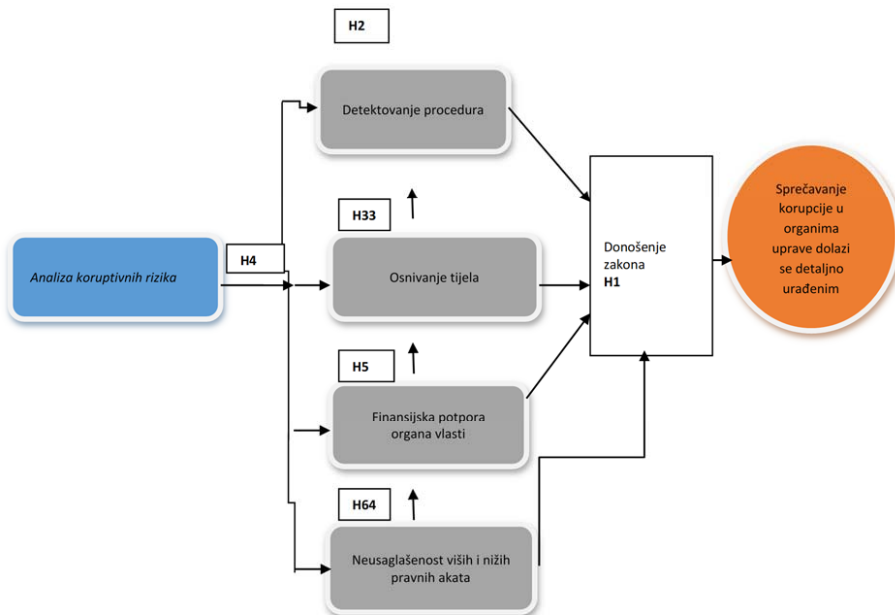
		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.111	.000
	Cramer's V	.642	.000
N of Valid Cases		41	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Početni istraživački model prikazan je na sljedećoj slici:

Slika 1. Istraživački model značaja detektovanja koruptivnih rizika

Na modelu su prikazane zavisne i nezavisne varijable i njihov utjecaj zakonodavstva na pojavu korupcije u organima uprave Bosne i Hercegovine.

5. IZOSTANAK PROCJENE PODLOŽNOSTI KORUPCIJI NACRTA ZAKONSKIH I PODZAKONSKIH AKATA KAO KORUPTIVNI RIZIK

Neminovno je uspostavljanje mehanizma procjene podložnosti zakonskih i podzakonskih propisa korupciji, u cilju sprječavanja pojave korupcije na način da se prije usvajanja zakonskih propisa izvrši analiza i procjena u svrhu detektovanja budućih rizika od korupcije, kako bi se isti otklonili, ili barem doveli na najmanju moguću mjeru. Navedenom analizom je neophodno obuhvatiti ne samo zakone, nego i podzakonske akte, posebno imajući u vidu da se podzakonskim aktima detaljnije uređuju pitanja provođenja određenih normi utvrđenih u zakonskim aktima.

Zakonodavni okvir Bosne i Hercegovine ne propisuje obavezu procjene podložnosti korupciji nacrtu zakona, stoga je mogućnost pojave korupcije na većem nivou. Kako bi se otklonio navedeni koruptivni rizik, bilo bi potrebno omogućiti procjenu podložnosti korupciji, u svakoj od faza zakonodavnog procesa i to prvenstveno

kroz proces izrade nacrtu zakona od strane nadležnih nivoa vlasti, te u postupku usvajanja zakona od strane nadležnih organa vlasti. Procjena podložnosti korupciji je od primarnog značaja za prevenciju korupcije, a što je zapravo ključni i cilj u kreiranju društva bez korupcije, ili barem društva sa korupcijom na najnižoj mogućoj mjeri. Potrebno je težiti ka prevenciji korupcije, a ne borbi protiv korupcije, koja se već pojavila i zahvatila većinu pora društva.

Primarni teret procjene rizika podložnosti korupcije bi trebala imati tijela koja rade na izradi nacrtu zakonskih i podzakonskih akata, te bi trebali da od samog početka paze na koruptivne rizike, te da predvide moguće i iste spriječe u samoj fazi izrade nacrtu. Nadalje, u samom procesu usvajanja zakonskih i podzakonskih akata, mogu se pojaviti koruptivni rizici, stoga je iste neophodno preduprijeti. "Procjena podložnosti zakonskih propisa korupciji predstavlja pregled forme i sadržaja nacrtu ili usvojenih zakonskih propisa s ciljem da se otkriju i na najmanji stepen svedu budući rizici od korupcije, koju ti propisi mogu omogućiti. Različiti pojmovi se koriste za za ovu radnju kao što je recimo "antikorupcijska ekspertiza" ili antikorupcijska procjena." (Hope, 2014)

Jedan od vidova realizacije navedenog, odnosno postizanja efekta ocjene koruptivnih rizika bi bilo osnivanje posebnog tijela, koje bi se bavilo procjenom podložnosti korupciji zakona i podzakonskih akata. Osnivanjem tijela, koje bi se bavilo procjenom podložnosti korupciji zakona i podzakonskih akata, doprinijelo bi se nezavisnom pristupu i preveniranju pojave korupcije. Dva su osnovna aspekta, koja je potrebno sagledati prilikom analize koruptivnih rizika u okviru nacrtu zakona i podzakonskih akata, i to: "dvosmislenost unutar zakonskih odredbi" i "nedostaci i nedorečenosti u mehanizmu prevencije". (Hope, 2014) Naprijed navedena dva rizika svakako nisu jedini, koje treba sagledati prilikom analize koruptivnih rizika, te je potrebno izraditi cjelovitu metodologiju procjene podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata, kako bi pristup navedenoj problematici bio objektivna, cjelovita i dosljedna.

"Dvosmislenost može biti rezultat nejasnog jezika ili nedosljedne pravne tehnike." (Hope, 2014) "Riječ "dvosmislenost" označava mogućnost da se nešto razumije na više od jednog načina." (Schane, 2002) Dvosmislenost unutar zakonskih odredbi se ogleda u tome da određene zakonske ili podzakonske odredbe mogu biti formulisane na takav način da ostavljaju prostora za različita tumačenja, što na dalje otvara mogućnost pojave korupcije unutar organa uprave, koji primjenjuju predmetne zakone. Zakonske i podzakonske odredbe koje su podložne različitim tumačenjima, ne samo da otvaraju mogućnost pojave korupcije u organima uprave, nego i u okviru sudstva, prilikom preispitivanja odluka donesenih unutar upravnog postupka. "Dvosmislenost unutar zakonskih odredbi se može javiti usljed jezičke konstrukcije rečenice", (Schane, 2002) ali i neusklađenosti nižih pravnih akata sa višim pravnim aktima.

O koruptivnom riziku se može govoriti i kada nema dvosmislenosti unutar zakonskih odredbi, ali ukoliko izostaje kvalitetan mehanizam prevencije pojave korupcije, kao i nadzor u provođenju zakonskih i podzakonskih akata, posebno ako se uzme u obzir da u društvu Bosne i Hercegovine još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou razvijena svijest o značaju prevencije korupcije, kao i da nisu odgovarajuće kaznene odredbe utvrđene za koruptivne radnje, te da je potrebno još mnogo rada na usvajanju zakona kojima se jasno definišu sva ponašnja i radnje koje se smatraju koruptivnim. Cijeneći navedeno neophodno je uspostavljanje jasnog mehanizma nadzora nad provođenjem zakonskih i podzakonskih odredbi kako bi se osigurala provedba istih na način da se ispoštuje svrha pravne norme, bez zloupotrebe položaja onih koji provode zakone, ali i bilo kojeg uključenog lica. „Zakon može da bude veoma jasan i bez dvosmislenosti, a da pri tom i dalje ispoljava nedostatak mehanizma prevencije. To korisniku zakona omogućava da se upusti u korupciju uz umanjen rizik od toga da će za nju biti odgovoran“ (Hope, 2014).

Kako bi se postigao što bolji rezultat sprječavanja pojave korupcije, ocjenom podložnosti korupciji nacрта zakonskih i podzakonskih akata, neophodno je povećati stepen transparentnosti prilikom samog procesa usvajanja istih, te maksimalno uključivanje javnosti u sve procese usvajanja zakonskih i podzakonskih akata, uz prethodno usvojenu metodologiju ocjene podložnosti korupciji zakonskih i podzakonskih akata. Povećavanjem stepena transparentnosti u velikome bi se doprinijelo uključivanju različitih subjekata u procese donošenja zakonskih i podzakonskih akata, a što bi dalje vodilo većem uključivanju građana, te bi se time otklonili i pojedini koruptivni rizici.

6. NEUSAGLAŠENOST NIŽIH I VIŠIH PRAVNIH AKATA KAO KORUPTIVNI RIZIK

Detektovanje izostanka procjene podložnosti korupciji nacрта zakonskih i podzakonskih akata, nije dovoljno kako bi se spriječila pojava korupcije u organima uprave u Bosni i Hercegovini, niti može na adekvatan način zamjeniti pravilnu i zakonitu izradu zakonskih i podzakonskih akata i obavezu usklađenosti nižih i viših pravnih akata. Shodno članu 98. stav 2. Zakona o upravi („Službene novine Bosne i Hercegovine“, broj: 32/02, 102/9 i 72/17), organi uprave su ovlašteni donositi opće akte iz utvrđene nadležnosti, u svrhu provođenja zakona. Zakonom o upravi je nadalje definisan i nadzor nad provođenjem navedenog zakona. Iako je jasno propisana obaveza usklađenosti nižih pravnih akata sa višim pravnim aktima, kao i svih zakonskih i podzakonskih akata sa Ustavom Bosne i Hercegovine, u praksi se javlja neusklađenost nižih pravnih akata sa višim, što ostavlja prostora različitim tumačenjima, a time i pojavi korupcije u organima u kojima se neusklađeni propis primjenjuje.

Neusaglašenost kao koruptivni rizik se može javiti između viših i nižih pravnih akata, međutim kao koruptivni rizik može se javiti i neusaglašenost odredbi unutar istog zakona ili podzakonskog akta, a što prilikom primjene istih u organima uprave, može dovesti do pojave korupcije i između državnih službenika i između građana. Ako se proturječnost nižih pravnih akata sa višim pravnim aktima normativno i zakonski sagleda prednost ima viši pravni akt, međutim navedeno vodi dvosmislenosti i mogućnosti različitog tumačenja, stoga je neophodno navedeno preduprijediti prilikom usvajanja nižih pravnih akata, na način da se izvrši jasna provjera usklađenosti zakonskih i podzakonskih akata.

Neusklađenost kao koruptivni rizik može se uvidjeti na sljedećem primjeru: (Hope, 2014)

Primjer:

Član 10. Uredbe o procedurama za azilante: Kada se ispune svi zakonski uslovi za politički status izbjeglice, agencija može odobriti azil. Član 15. Ustava Bosne i Hercegovine: „Političke izbjeglice imaju pravo na azil.“

Problem:

Iz člana 10. Uredbe proizilazi da Agencija ima diskreciono pravo, a što je u suprotnosti sa jasnim pravom iz Ustava.

Rješenje:

Član 10. Uredbe o procedurama za azilante: Kada se ispune svi zakonski uslovi za politički status izbjeglice, Agencija mora odobriti azil.

Ukoliko bi se vršila procjena podložnosti korupciji zakona i podzakonskih akata, isto bi bio mehanizam i za sprječavanje koruptivnog rizika neusklađenosti nižih i viših pravnih akata, obzirom da bi se i kroz procjenu podložnosti korupciji analizirala i usklađenost pravnih akata.

Neusklađenost se može javiti kao protivrječnost nižih i viših pravnih akata, a što može izazvati i najozbiljnije probleme prilikom primjene, ali i kao nedosljedna terminologija koja može voditi ka dvosmislenosti, što samim time ostavlja prostor različitim tumačenjima, a što može rezultirati pojavu korupcije. Kako bi se preveniralo navedeno, neophodno je pojačati nadzor, odnosno uspostaviti jasan mehanizam nadzora, kako od strane nadležnih institucija, tako i od strane javnosti. Jačanjem transparentnosti i mogućnosti javnosti da vrši nadzor nad provedbom zakonskih i podzakonskih akata, utječe se na svijest državnih službenika koji primjenjuju zakone i podzakonske akte, te se time ostavlja manji prostor za različita tumačenja, ali i pojavu korupcije.

7. BORBA PROTIV KORUPCIJE U ORGANIMA UPRAVE KROZ ZAKONSKU REGULATIVU

Korupcija kao pojava, predstavlja ozbiljan problem u svim državama, kako razvijenim, tako i u nerazvijenim, ali i u zemljama u tranziciji. Razlika je u tome što razvijenije zemlje imaju efikasnije mehanizme za borbu protiv korupcije, obzirom da imaju jasno definisane procedure, ali i više materijalnih sredstava koja ulažu u borbu protiv korupcije. Posljedice korupcije su višestruke i teške, posebno za građane, obzirom da negativno utječu na sve sfere društva kao što su ekonomija, zdravlje, sudstvo, obrazovanje, javna uprava i sl. Također, korupcija narušava povjerenje građana u organe uprave. Sve naprijed navedene sfere društva su podjednako važne za građane Bosne i Hercegovine, međutim kroz organe uprave se najveći dio potreba i interesovanja građana rješava, stoga je sprječavanje pojave korupcije u organima uprave od presudnog značaja za borbu protiv korupcije u cjelokupnom društvu. Različiti su načini borbe protiv problema kao što je korupcija, koja zahvata sve pore društva, međutim potrebno je problem rješavati od temelja, a to je svakako zakonska regulativa. Kako je to prikazano i kroz ovaj rad, potrebno je detektovati koruptivne rizike vezane za zakonsku regulativu, kako bi se spriječila pojava korupcije u organima uprave u kojima se određeni zakoni i primjenjuju. Naime, korupcija nije ono na šta se dana pokušava svesti, utimanje materijalnih sredstava u vidu novca, poklona i slično, mnogo teže posljedice ima korupcija, koja je nastala kaoprodukt nedorečenog ili proturječnog zakonskog ili podzakonskog akta, obzirom da to ostavlja prostora za dugoročnu korupciju i pribavljanja protupravne imovinske koristi ne samo kratkoročno nego i dugoročno i to različitim subjektima, kako onima na koje se zakon primjenjuje, tako i onima koji kroz opis svog posla zakon primjenjuju.

Naime, analizom i procjenom podložnosti nacрта korupciji zakonskih i podzakonskih akata, mogao bi se preduprijeti problem pojave korupcije već u fazi izrade i usvajanja zakonskih i podzakonskih akata. Propisivanjem detaljnih i preciznih procedura, kroz zakonsku regulativu također bi se spriječila pojava korupcije u organima uprave, obzirom da bi se mogućnost različitog tumačenja svela na minimum, a time i pojava korupcije, kako među državnim službenicima, tako i među građanima za pitanja vezana za organe uprave.

Cijeneći da se kroz organe uprave rješavaju pitanja i problemi koji su od priritetnog značaja za kvalitetan život građana, te da se organi uprave finansiraju od javnog novca, odnosno novca građana, organi uprave su obavezni da pokažu opredijeljenost za borbu protiv korupcije, te da isto ne bude samo kroz usvajanje strateških dokumenata za borbu protiv korupcije, nego i kroz iniciranje izmjene postojećih zakona i podzakonskih akata, u dijelovima u kojima postoji protivrječnost, dvo-smislenost ili gdje nedostaje adekvatan mehanizam nadzora nad provedbom tih

zakona i podzakonskih akata. Ukoliko su zakoni i podzakonski akti uređeni i ukoliko je istima propisana jasna procedura za sticanje određenog prava ili nametanje određene obaveze, sužava se mogućnost korumpiranosti državnih službenika, ali i građana, te se samim time doprinosi smanjenu korupcije u društvu u cjelini. Također, potrebno je raditi na izradi i usvajanju zakonske regulative koja bi omogućila lakše detektovanje koruptivnih ponašanja i procesuiranja svih učesnika u istom. Bitno je naglasiti da kada se govori o zakonodavstvu, da je nezaobilazno i to da se aktivno radi na usvajanju seta zakona koji će se odnositi, odnosno koji će jasno uređivati pitanje definisanja, prevencije korupcije, borbe protiv iste, te načina sankcionisanja počinitelaca.

Paralelno sa rješavanjem zakonodavne regulative u svrhu preveniranja pojave i borbe protiv korupcije, potrebno je jačati svijest kod državnih službenika da su koruptivna ponašanja iznimno štetna za razvoj i napredak društvo, te da u svakom trenutku budu svjesni da postoji mehanizam kažnjavanja državnih službenika, koji krše zakon, odnosno koji podliježu korupciji. Izmjenom zakonskih i podzakonskih akata, kojim se određena ponašanja definiraju kao koruptivna, imperativno bi bilo određivanje oštrih sankcija za ista. Nadalje je zakonskom regulativom neophodno predvijeti što veći stepen transparentnosti prilikom izrade i usvajanja zakona i podzakonskih akata, ali i donošenja odluka po osnovu istih unutar organa uprave.

8. DISKUSIJA

Korupcija je pojava koja predstavlja veliki problem, ali i izazov za Bosnu i Hercegovinu, ali i sve druge zemlje u svijetu. Svakako da je ista kao problem izražajnije i opasnija u manje razvijenim zemljama i zemljama u tranziciji, nego je to slučaj u razvijenim zemljama, koje su uspostavile veoma uspješan mehanizam borbe protiv korupcije, a kojem je prethodio uspješan i precizan mehanizam detektovanja koruptivnih rizika, kako bi se spriječila pojava korupcije. Različiti su faktori koji doprinose pojavi korupcije u određenoj zemlji, kao npr. društveni, politički, historijski, ekonomski. Neovisno koji su faktori doprinijeli pojavi korupcije, posljedice su teške i veoma štetne kako za organe i institucije jedne države, tako i za sve građane iste, što implicira da korupcija dovodi do štetnih posljedica za cjelokupnu državu. Bosna i Hercegovina je zemlja, koja ima veoma složeno uređenje, stoga je teže uspostaviti mehanizam kontrole nad radom organa uprave, odnosno teže je spriječiti pojavu korupcije, a samim time i borba protiv iste je otežana. Korupcija kao štetna pojava može se pojaviti i pojavljuje se u svim dijelovima društva, međutim njene posljedice su mnogo razornije ukoliko se pojavljuje u javnom sektoru, odnosno u organima uprave u Bosni i Hercegovini. Cijeneći obim nadležnosti koji organi uprave imaju, neminovno se zaključuje da je pojava korupcije u istima ra-

zorna kako za društvo u cjelini tako i za svakog građanina ponaosob. Mnogobroj- ni su mehanizmi i načini putem kojih bi se mogla ostvariti efikasna borba protiv korupcije, međutim primarno je urediti zakonsku regulativu, a što je i prikazano i dokazano kroz ovaj rad. Naime, jedan od koruptivnih rizika je nedostatak procjene podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata.

9. ZAKLJUČAK

Procjenom podložnosti korupciji nacrtu zakona i podzakonskih akata, prevashod- no bi se preventivno djelovalo na pojavu korupcije, obzirom da bi se uredili ma- terijalni propisi, koji se primjenjuju svakodnevno u organima uprave. Navedenim bi se direktno djelovalo i na usaglašenost nižih pravnih akata sa višim pravnim aktima, te bi se istovremeno djelovalo na pojavu koruptivnih rizika, koji ukoli- ko se ne preveniraju ostavljaju mogućnost različitom tumačenju pravnih propisa, a navedeno dalje pojavi korupcije. Za sprječavanje pojave korupcije u organima uprave nije dovoljno detektovanje koruptivnih rizika unutar zakonske regulative, ali je definitivno, a što je i istraživanje pokazalo, dobra polazna osnova kako bi se počelo raditi na sprječavanju pojave korupcije. Djelovanje na svijest državnih službenika da su koruptivna ponašanja štetna i kažnjiva definitivno nije dovoljno, obzirom da se ipak ostavlja na slobodu državnom službeniku da izabere da li će podleći pritisku ili pak izazovu, međutim ukoliko se spriječi pojava ili suzi polje u kojem postoji uopće mogućnost nastanka koruptivnog ponašanja, onda u kombi- naciji sa djelovanjem na svijest državnih službenika, rezltat je zagantovan. Kroz istraživanje je potvrđeno da je neophodno formirati nezavisbo tijelo, koje bi prema unaprijed utvrđenoj metodologiji vršilo procjenu podložnosti korupciji nacrtu za- kona, te koje bi analiziralo neusklađenosti. Sve naprijed navedeno je neophodno da bude praćeno što većim stepenom transparentnosti i kontrolom javnosti, te pro- movirano kroz printane i elektronske medije.

Shodno navedenom smatra se bitnim naglasiti da je kroz ovaj rad prikazan samo jedan segment moguće prevencije korupcije i borbe protiv iste, te da je pristup borbi protiv ove složene pojave mnogo kompleksniji i potrebno je sagledati više koruptivnih rizika kako pojedinačno, tako i u međusobnoj korelaciji. Na prvom mjestu izvršiti usklađivanje pravnih akata i zakona, potom usaglasiti praksu su- bjekata koji primjenjuju zakonske i podzakonske akte, te da sve bude praćeno aktivnostima i mjerama kojima se djeluje na svjest državnih službenika i građana o štetnosti korupcije, uz transparentnost i participativnost javnosti u donošenju odluka, ali i nadzoru provođenja donesenih zakonskih i podzakonskih akata, kao odluka zasnovanih na istim. Bosna i Hercegovina itekako zaostaje za mnogobroj- nim europskim državama kada je riječ o borbi protiv korupcije, stoga je potrebno

početi sa uređenjem ključnih pitanja kako bi se ista prevenirala i kako bi uspostavili adekvatni mehanizmi borbe protiv korupcije koja je već zahvatila naše društvo.

Literatura:

- Ann Seidman, Robert Seidman i Nalin Abeysekere, “Vršene procjene zakonskih propisa – priručnik za zakonodavce”, 2003, na <http://iknowpolitics.org/sites/default/files/assessing20legislation20-2001.200320-20en20-20pi.pdf>.
- Bogoljub Klaić, Riječnik stranih riječi (Zagreb: Zora, 1962), str. 809
- Countering corruption in Bosnia and Herzegovina: 2001-2011, <http://www.csd.bg/files/FULL>, decembar 2014. godine
- Građanskopravna konvencija o korupciji”, ETS No. 174, 4. 11. 1999. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 1. 11. 2003. godine (Službeni glasnik BiH 36/01).
- James G Apple and Robert P. Deyling, „Primjer sistema građanskog prava“, Federalni sudski centar, 1995, str 23., www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/CivilLaw.pdf/file/CivilLaw.pdf
- Strategija za borbu protiv korupcije 2015.-2019. i Akcijski plan za provedbu strategije za borbu protiv korupcije 2015.-2019. godine, Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, str. 10., 2014. godine
- Sanford Schane „Dvosmislenost i pogrešno razumjevanje u zakonu“, 26 Thomas Jefferson Law Review, 2002 167, <http://idiom.ucsd.edu/schane/law/>
- Tilman Hope, „Procjena podložnosti zakonskih propisa korupciji“, str. 6, Vijeće za regionalnu saradnju, novembar 2014. godine
- Zakonom o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (“Službeni glasnik BiH” broj: 103/09 i 58/13)
- Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH” broj: 100/13)
- <http://www.rai-see.org/publications.html>, (pristup 23.9.2021.)
- www.unodc.org/documents/corruption/publications_toolkit_sep04.pdf, (pristup 23.9.2021.)
- www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html, (pristup 23.9.2021.)
- www.osce.org/eea/13737, (pristup 23.9.2021.)
- www.transparency.org/publications/sourcebook, (pristup 23.9.2021.)
- www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/self-assesment.html, (pristup 23.9.2021.)